

- [Facebook](#)
- [Twitter](#)
- [RSS Feed](#)

- [Anmeldelser »](#)
- [Artikler »](#)
- [Podcasts »](#)

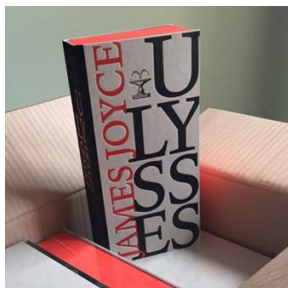

Foto: Forlaget Vandkunsten

Nyhedsbrev:

- [Om LitteraturNu](#)
- [Redaktion & Skribenter](#)
- [Kontakt](#)

Copyright 2015 · LitteraturNu · All Rights Reserved

☺

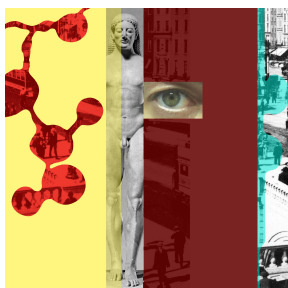

Illustration af Helle Frøsig, venligst udlånt af Vandkunsten.

Illustration af Helle Frøsig, venligst udlånt af Vandkunsten.

Illustration af Helle Frøsig, venligst udlånt af Vandkunsten.

Synes godt om

39 personer synes godt om dette. [Opret en profil](#) for at se, hvad dine venner synes godt om.

Serving method: 3'r1 ×
party standard javascript
tag:

Af [Signe Anker-Møller](#) | 22. maj 2019

Ny oversættelse tager læseren ved hånden, når Leopold Bloom vandrer gennem Dublin. James Joyce – ULYSSES

Forklarende fodnoter guider læseren igennem imponerende nyoversættelse af ULYSSES, men i udgivelsens fokus på forståelighed går noget af den joyceanske sprælskhed tabt.

Citat:

Hvad gjorde hver af dem ved udgangsdøren?
Bloom anbragte lyset på gulvet. Stephen satte hatten på hovedet.

For hvilken skabning var udgangsdøren en indgangsdør?
For en kat.

Hvilket syn mødte dem da de, først værten, så gæsten, tavse steg frem, dobbelt mørke, fra dunkelheden gennem en passage på bagsiden af huset ud i havens halvmørke?

Stjerners himmeltræ hang med fugtig natblå frugt.

James Joyces roman ULYSSES fremhæves ofte som en af verdens bedste bøger. Men ifølge en undersøgelse skulle den samtidig være blandt de bøger, som folk oftest lyver om at have læst. Joyces modernistiske murstensroman er da heller ikke let: Den ydre verdens replikker, handlinger og lyde væver sig ofte ubesværet sammen med personernes indre tankebaner. Som når hovedpersonen Leopold Bloom slipper en vind, belejligt camoufleret af larmen fra en forbigående sporvogn, idet han samtidig læser teksten i et butiksvindue: *'Lad min gravskrift blive. Kraaaaaa. Skrevet. Jeg har. / Prrppfrrppffff. / Talt.'*

Dertil refererer ULYSSES et hav af litterære værker, sange og viser samt personer og diskussioner inden for kunst, politik, religion, filosofi og videnskab. Katolske doktriner, forholdet til det britiske imperium (som Irland frigjorde sig fra i 1922) og Shakespeares *Hamlet* omtales hyppigt. Der er noget encyklopædisk ved Joyces mastodontværk, og man kan næppe fortænke den læser, der går i stå undervejs, eller som måske slet ikke tør give sig i kast med ULYSSES.

‘Folkeudgave’ med fodnoter

Af den grund har Bent Wiberg og Jens Feilberg i deres imponerende nyoversættelse af ULYSSES forsynet teksten med fodnoter. Ud for svære eller indforståede ord og passager (ca. 3000 styks) henvises til en note på bunden af siden – som vi kender det fra akademiske udgivelser. Det føles næsten som at have en god (og meget belæst) ven ved hånden. Og selv som relativt garvet ULYSSES-læser bliver jeg konstant beriget med viden. Men efter ca. 700 sider (ud af 1066) bliver jeg sådan lidt ‘argghh!’ – som et barn, der ikke længere vil holdes i hånden. Derfor anbefaler jeg, at man kun springer ned i noterne, når der virkelig er behov, hvis man skal nå igennem. Men især for nye ULYSSES-læsere vil noterne være en stor hjælp.

Forlaget kalder udgivelsen en ‘folkeudgave’. Men hvorvidt ULYSSES overhovedet *kan* gøres egentlig folkelig, kan nok diskuteres. Handlingen er dog ganske ligetil: Annonceagenten Leopold Bloom bevæger sig rundt i Dublin d. 16. juni 1904 i forskellige årinder. Om eftermiddagen får hans kone, sangerinden Marion Bloom, besøg af sin elsker: dandyen med de himmelblå sokker, Blazes Boylan. Vi følger også den unge forfatterspire Stephen Dedalus, der netop har mistet sin mor. Bloom og Stephen slår til slut følgeskab, drikker varm kakao i Blooms køkken og urinerer sammen under stjernerne i Blooms have: ‘stjernerne himmeltræ med fugtig natblå frugt’, som det så poetisk hedder. Stephen fortsætter videre ud i natten; Bloom op i ægtesengen. Leopold Bloom er en moderne Odysseus – med Molly Bloom som en mindst lige så moderne udgave af Penelope.

Joyces sproglige eksperimenter

Efter udgivelsen i 1922 blev ULYSSES flere steder bandlyst, anklaget for obscenitet. Men selvom ULYSSES bestemt indeholder sjofelheder og listige hentydninger, er det Joyces sprog, der efter min mening er det egentligt ophidsende ved romanen (omend i en mindre fysisk forstand). Joyce nedbryder sprogets og romanformens grænser i ULYSSES. Eksempelvis er hvert kapitel udført i sin egen stil, såsom en katekismus, en sentimental ugebladsnovelle og et avisopslag med ironisk-fængende overskrifter. Dertil anvender og parodierer Joyce snart sagt enhver epokes stilfigurer og sprog.

Forholdet mellem fædre og sønner er et gennemgående tema i ULYSSES. Stilistisk spejles dette i spørgsmålet: Hvordan forholder man sig til sit ophav, til traditionen? Man splintrer den! I hvert fald hvis man er James Joyce! Men idet Joyce nedbryder normerne, skaber han samtidig nye former – som så mange af sine modernistiske kolleger i starten af det 20. århundrede. Af samme grund har han også været enormt indflydelsesrig og præget mange senere forfattere, fra Samuel Beckett til Philip K. Dick.

Forholdet mellem fædre og sønner er et gennemgående tema i ULYSSES. Stilistisk spejles dette i spørgsmålet: Hvordan forholder man sig til sit ophav, til traditionen? Man splintrer den! I hvert fald hvis man er James Joyce!

To ULYSSES-oversættelser

Joyces sproglige eskapader og fiffige opfindsomhed stiller store krav til oversætteren. Et eksempel er Stephens vittige replik, hvor han i et uoversætteligt ordspil omtaler William Shakespeares interesse for andre end konen Anne Hathaway, indflettet i ordsproget ‘hvor der er vilje, er der vej’: ‘If others have their will Ann hath a way’. Her vælger Wiberg og Feilberg at angive den engelske ordlyd i fodnoterne – så læseren til fulde kan beundre Joyces sprogsnilde – og ellers holde sig til et forståeligt standarddansk i oversættelsen: ‘Når andre får deres vilje, finder Ann en vej’.

Mere dristigt går Karsten Sand Iversen til værks i sin oversættelse fra 2014: ‘Andre har deres willje, Ann har en vej.’ Her fornemmes den originale ordlyd tydeligt – selvom man muligvis skal have læst originalteksten for helt at fange det finurlige ordspil. Men den sproglige nyskabelse ‘willje’ er helt i Joyces ånd!

Det er i det hele taget bemærkelsesværdigt, at vi nu står med hele to ULYSSES-oversættelser på blot fem år. Bent Wiberg – der har oversat de første 15 af romanens 18 kapitler – påbegyndte dog sit arbejde før Iversen, så han har således ikke forsøgt at overgå Iversens oversættelse. Dertil tager de udgangspunkt i hver sin udgave af ULYSSES. Men med al sandsynlighed er Mogens Boisens tidligere oversættelser (fra 1949, 1970 og 1986) nu overflødiggjort.

‘Stately, plump Buck Mulligan’

De to oversættelser benytter sig af forskellige strategier, der kan iagttages allerede fra den berømte (og, indrømmet, lettere fortærskede) åbning af ULYSSES: ‘Stately, plump Buck Mulligan came from the stairhead, bearing a bowl of lather on which a mirror and a razor lay crossed. A yellow dressinggown, ungirdled, was sustained gently behind him by the mild morning air.’

Hos Wiberg og Feilberg hedder det: ‘Værdigt kom trinde Buck Mulligan op fra trappen, bærende en skål med sæbe på hvilken et spejl og en kniv lå over kors. En gul slåbrok, løsthængende, bølgede let efter ham i den milde morgenluft.’ Og Iversen: ‘Statelig, plump kom Buck Mulligan fra øverste trappetrin bærende en skål

sæbeskum med korslagt spejl og ragekniv. Gul slåbrok, ugjortet, varligt båret bag ham på den milde morgenluft.'

Uden tvivl *høres* Joyces formulering tydeligst i Iversens version. Men Wiberg og Feilberg får mig faktisk bedst til at se den gule slåbrok for mig i den milde morgenluft. Således jagter Iversen de lydige kvaliteter, mens Wiberg og Feilberg i højere grad vægter forståeligheden.

(Læs vores anmeldelse af Karsten Sand Iversens ULYSSES-oversættelse fra 2014 her: [Statelig, plump.](#))

Pletvist altmodisch

Wiberg og Feilbergs oversættelse er overordnet velfungerende. Dog har jeg den lille anke, at enkelte gloser indimellem stikker i øjnene. Det gælder udtryk som 'den ranglede, magre rumsterstang', 'Uha! Det ville, katten kradsse mig, være forfærdeligt!' og 'babsenutte' (om en kvindes bryst). Dertil kommer en uheldig omtale i fodnoterne af en 'grotesk amerikansk negerdans', hvilket lyder forkert, selvom det sikkert ikke er nedsættende ment.

De oversatte gloser kan ikke siges at være ligefrem ukorrekte sammenholdt med originaltekstens 'lankylooking galoot', 'by Jingo' og 'bub'. Men vendingerne hører til en anden generations ordforråd end min egen, og de emmer for mig af svundne tider – uden af den grund at indfange Joyces 1922, eller for den sags skyld romanens 1904. 'Rumsterstangen' og 'katten kradsse mig' optræder i Blooms indre monolog, og udtrykkene gør på det nærmeste den 38-årige Bloom dobbelt så gammel.

'Rumsterstangen' og 'katten kradsse mig' optræder i Blooms indre monolog, og udtrykkene gør på det nærmeste den 38-årige Bloom dobbelt så gammel.

Iversen gør derimod Bloom mere nutidigt-flabet og lader ham tænke 'den ranglede stodder' og 'For fanden'. Man kan overveje, om Iversens Bloom er lidt grovere i filten end forlæggerets, men udtrykkene skurrer mindre i mine ører. Dog er ovenstående sproglige indvendinger minimale set i forhold til værkets mere end 1000 sider.

Forståelighed i højsædet

Sammenlignet med Iversen fremstår Wiberg og Feilbergs oversættelse noget mere konservativ; der tages færre sproglige chancer. Men fra start til slut fornemmes en omhu bag hvert enkelt ord og tegnsætning. Denne nærmest nidkære omhyggelighed udspringer af det bagvedliggende ønske om at gøre ULYSSES så forståelig som muligt. Ja, man kunne endda mene, at de næsten får ULYSSES til at fremstå klarere, end Joyce selv gjorde det!

Men i al denne redelige orden – som noterne i høj grad bidrager til – synes jeg desværre også, at der går noget joyceansk spræl og forvirring tabt. Det føles simpelthen som en anden bog end den engelske originaltekst. For mig handler ULYSSES i høj grad om, lettere desorienteret, at lade sig drive med på sprogets bølger uden altid helt at forstå, hvad der befinder sig nedenunder. En læsestrategi, som denne udgivelse ikke umiddelbart inviterer til med sin vægt på nøjagtighed, akkuratesse og præcision.

Dog ville det være fuldkommen urimeligt at forvente, at der oven i Wiberg og Feilbergs enorme arbejde med notesystemet og tekstens forståelighed *også* skulle befinde sig en musikalsk frækhed og en nærmest fortryllende halv-uforståelighed i teksten. De to ting udelukker i høj grad hinanden! Derfor giver det også mening, at vi nu ser to så forskellige ULYSSES-oversættelser tilgængeligt på dansk.

At se verden anderledes

Nye læsere vil sikkert gerne vide, *hvorfor* de dog skulle besvære sig med at læse ULYSSES: For det første fordi ULYSSES er en virkelig sjov bog! Det er morsomt at overvære Blooms lomme filosofiske overvejelser om verden omkring ham: Bliver fisk søsyge, og skyldes poetiske evner en vegetarisk kost...? Det er også inspirerende at følge Stephens poetisk-filosofiske tankebaner. Et rim er 'to mænd i samme klædning, ser ens ud, to og to'. Dertil sætter Joyce lyd på fænomener, der ellers sjældent *høres* i en litterær kontekst, såsom vejtrækningens udåndingsluft: 'uuiah'. Joyce får os simpelthen til at se – og høre – verden anderledes.

Følelserne i ULYSSES bryder sjældent ud i lys lue men ligger og ulmer under fortællingen: som Blooms sorg over sønnen Rudy, der døde som spæd, og hans aktive undertrykkelse af bevidstheden om Mollys affære. Eller Stephens sorg over sin afdøde mor, der på depressiv men poetisk vis farver blikket på hans omverden, så havet fremstår af samme farve som skålen med opkastet galde ved hans mors sygeleje. Men vi hører også om Blooms erotiske, voyeuristiske tiltrækning af en pige (der senere viser sig at være halt), og hans forkærlighed for grilleret lammenyre, der efterlader 'en fin eftersmag af svagt duftende urin' i hans gane... Joyce beskæftiger

sig tit med sansninger, der tilhører de lavere strata i menneskelivet, hvilket især virkede provokerende for datidens læsere.

ULYSSES er en roman om livet, som det udfolder sig på en enkelt dag i 1904. Den handler om snart sagt alt: fra de mest hverdagslige tanker og handlinger (at gå på toilettet, at læse, at spise) og til de store følelser (jalousi, sorg, seksuel ophidselse) og politiske spørgsmål (selvstændighed, abort). Samtidig iklæder Joyce begivenhederne det net af mulige kulturelle betydninger og associationer, som befinder sig rundt om hver enkelt tanke, handling og ord. Joyce giver os et øjebliksbillede af en verden, der allerede var i går, da han beskrev den. Men ULYSSES viser også, at visse ting ikke ændrer sig synderligt på hundrede år.

Multiperspektivisk roman

Et sted kommer Bloom i klammeri med en irsk nationalist, kaldet borgeren. Borgeren er en pendant til den ubegavede kyklop Polyfemos i *Odysseen* (som den snu Odysseus narrer og præsenterer sig for som 'Ingen'). I den omtalte episode gør Joyce grin med nationalisternes drøm om at genrejse Irland til en fordums pragt – som det måske aldrig havde besiddet.

I et komisk *clash* mellem stilarter sammenstiller Joyce en lav Dublin-dialekt med passager i høj stil, svarende til drømmen om en glørværdig gælisk fortid: 'Men i hvert fald ind kom John Wyse Nolan og sammen med ham Lenehan så lang i ansigtet som et forsinket morgenbord.' Og samme handling, tre linjer senere: 'O'Nolan i skinnende panser og plade bøjede sig i dyb reverens for den mægtige og høje og kraftige høvding over hele Erin [dvs. Irland] og meddelte ham det som var hændt [...]'.
Borgerens brovtende enøjethed står i kontrast til den venlige og tolerante Blooms konstante, nysgerrige opmærksomhed mod andre mulige synsvinkler. 'Gad vidst hvordan jeg ser ud for hende', tænker han eksempelvis om sin kat. Denne indlevende bevægelse udad mod andre perspektiver går igen i romanens form, idet de mange stilarter i ULYSSES på lignende vis fremviser forskellige måder at betragte verden på.

Men om man læser ULYSSES politisk eller ej, så er romanen en ironisk saltvandsindsprøjtning imod enhver skråsikkerhed om, at tingene kun kan tage sig ud på én bestemt måde.

Joyce ville sandsynligvis ikke bryde sig om at blive spændt for en politisk vogn. Efter sigende var han lige så meget imod de irske nationalister som imod det britiske imperium. Han skrev i øvrigt ULYSSES frivilligt eksileret fra Irland. Men om man læser ULYSSES politisk eller ej, så er romanen en ironisk saltvandsindsprøjtning imod enhver skråsikkerhed om, at tingene kun kan tage sig ud på én bestemt måde. I den forbindelse skal fodnoterne have ros for at gøre læseren opmærksom på, hvor meget det irsk-nationale og britisk-imperiale spørgsmål i grunden fylder i ULYSSES.

Stig på, nye læser!

Wiberg og Feilbergs anoterede ULYSSES er et imponerende stykke arbejde. De forklarende fodnoter gjorde mig klogere, og oversættelsens klarhed hjalp min forståelse. Men sprogligt set var jeg mindre betaget end af Joyces engelske originaltekst. Som en i forvejen meget begejstret ULYSSES-læser er jeg derfor – utaknemmeligt nok – ikke *meget* begejstret for denne oversættelse, omend den har min fulde opbakning og respekt. Det overordnede fokus på forståelighed i Wiberg og Feilbergs såkaldte 'folkeudgave' er yderst sympatisk, især for nye læsere, men noget går også tabt.

Det er derfor et åbent spørgsmål, om ULYSSES gør sig bedst i forståelsesmæssig fuld belysning eller i en mere tussmørkeagtig dunkelhed. At tingene her træder tydeligt frem er prisværdigt. Men når man ikke helt forstår alting, sker der også noget: Ordene fremstår i højere grad mangetydige, og forståelsen synes at bevæge sig i flere dimensioner, i en svimmel ørhed. Og i denne udgivelses klarhed blegnede visse ting for mig; som mørk velour, der gløder i stearinlysets skær, men som i dagslysets barske projektør virker lidt luvslidt...

Det er derfor et åbent spørgsmål, om ULYSSES gør sig bedst i forståelsesmæssig fuld belysning eller i en mere tussmørkeagtig dunkelhed

Dog nytter det naturligvis intet, hvis man vil nå en bred læserskare, at et værk fremstår så dunkelt, at ingen tør læse det. Og taget i betragtning *hvor* besværlig Joyces mursten af en roman kan være at komme igennem, har Wiberg og Feilbergs oversættelse uden tvivl sin berettigelse (så kan man altid læse den engelske original senere).

Dertil er bogen smuk; med salmebogsfine sider, rødfarvede kanter og grafiske, nedsænkede typer på forsiden i sort og rød. Billedkunstneren Helle Frøsig har fortolket romanens temaer i seks sanselige, tankevækkende og velfungerende collager. Og trods de omtalte forbehold er det stadig en morsom, poetisk, lærerig,

fortruende og af og til – *let's be honest* – enerverende oplevelse at følge Leopold Bloom på hans vandring gennem Dublin.

Det er vist ikke for meget at påstå, at ULYSSES aldrig har været mere tilgængelig for danske læsere end nu. Hvis man derfor er typen, der – som nævnt i indledningen – løj om at have læst ULYSSES, så er muligheden her nu for *endelig* at sætte handling bag ordene. Og med noternes fyldige ekspertviden er der rig mulighed for rigtig at blære sig – nu man er i gang!

- Forfatter: James Joyce
- Illustrator: Helle Frøsig
- Titel: ULYSSES
- Originaltitel: ULYSSES
- Oversat af: Bent Wiberg og Jens Feilberg
- Sider: 1066
- Pris: 399,99
- Forlag: Forlaget Vandkunsten
- ISBN: 9788776955434

[Køb hos Plusbog.dk](#)

Tidligere udgivelser

- FINNEGANS WAKE (1939)
- [ULYSSES \(1922\)](#)
- A PORTRAIT OF THE ARTIST AS A YOUNG MAN (1916)
- DUBLINERS (1914)

Nyeste anmeldelser i kategoriene [Roman](#),

- [Formidabelt, sensibelt søvngængereri – Leslie Kaplan HIMLENES BOG](#) · 18-05-2019
- [Når livet rummer fejl og anger – Donal Ryan FRA ET SMULT OG STILLE HAV](#) · 09-05-2019
- [Et frem for alt folkeligt foretagende – VMO](#) · 03-05-2019
- [Tragikomisk selvmordsroman – Auður Ava Ólafsdóttir AR](#) · 23-04-2019
- [Alt for store følelser i en lille piges krop – Andrés Barba SMÅ HENDER](#) · 22-04-2019

Læs også

- [Formidabelt, sensibelt søvngængereri – Leslie Kaplan HIMLENES BOG](#) · 18-05-2019
- [Når livet rummer fejl og anger – Donal Ryan FRA ET SMULT OG STILLE HAV](#) · 09-05-2019
- [Tragikomisk selvmordsroman – Auður Ava Ólafsdóttir AR](#) · 23-04-2019
- [Alt for store følelser i en lille piges krop – Andrés Barba SMÅ HENDER](#) · 22-04-2019
- [Sexet lyrik spiller op til lir – Pia Busk COUGAR](#) · 09-04-2019